शिक्षक – छात्र संवाद सहायिका
द्विभाषिक

मराठी –..................................

संयोजन
जिल्हा शिक्षा व प्रशिक्षण संस्था(डाइट)

अनुवादक
सौ. अस्मिता कुसरे

शिक्षक परिचय

जेव्हा लहान मुलांच्या वर्गात शिक्षक स्वतःचा परिचय आपल्या मातृभाषेत देतात, तेव्हा मुले शिक्षकानां आपल समजतात आणि शिकण्यात रस घेतात आपल्या सोयीसाठी, स्वतःची ओळख करून देण्यासाठी आणि स्थानिक भाषेत भाषातंरित करण्यासाठी येथे काही वाक्ये आहेत त्याना काळजीपूर्वक वाचण्याचा सराव करा आणि मुलांना त्यांच्या भाषेत आपला परिचय दया त्यांच्याशी अधिक चांगले संबंध निर्माण करण्याचा हा पहिला दुवा आहे.

क्र.	मराठी विधाने	हिन्दी में कथन
1	मुलांनो नमस्कार	बच्चों नमस्कार
2	माझं नाव -------- आहे.	मेरा नाम ---------------- है ।
3	मी तुमचा/तुमची शिक्षक/शिक्षिका आहे.	मैं आप लोगो का/की शिक्षक हूँ ।
4	तुम्ही मला ------बोला	आप लोग मुझे ---- से बुलाएंगे।
5	मी -------- मधे राहते/राहतो.	मैं ------- में रहता/ती हूँ।
6	मी तुम्हाला ------- विषय शिकवणार आहे.	मैं आपको ------- विषय सिखाऊंगा/गी।
7	प्रत्येकाने माझ्या वर्गात सक्रिय असणे आवश्यक आहे.	मेरी कक्षा में सबको सक्रिय रहना है।
8	तुम्हाला काही शंका असल्यास तुम्ही मला विचारू शकता.	आपको जो भी शंका हो आप मुझसे पूछ सकते हैं।
9	माझ्या द्वारे दिलेली सर्व कामे प्रत्येकाने ती वेळेवर पूर्ण करावीत.	मैं आपको जो भी काम दूं उसे सभी को समय पर पूरा करना है।
10	आपण वर्गात काय शिकलो ते घरी जावून रोज सांगावे लागेल.	कक्षा में क्या पढाई हुई उसे रोज घर में जाकर बताना है।

11	प्रत्येकास एकमेकांना शिकण्यास मदत करावी लागेल.	सभी को एक दूसरे को सीखने में मदद करनी होगी।
12	तुमचा वर्ग आणि शाळा स्वच्छ ठेवा.	अपनी कक्षा और शाला को साफ़–सुथरा रखें।
13	तुम्ही सगळे शाळेत वेळेवर या.	आप लोग समय पर स्कूल आए।
14	आपण सर्व एका कुटुंबासारखे राहुन एकमेकांना शिकण्यास मदत करू.	हम सब एक परिवार की तरह रहकर सीखने की कोशिश करेंगे।
15	तुम्हा सर्वांचे आभार.	आप सभी का धन्यवाद

वर्गातील सामान्य सूचना

वर्गातील लहान मुलांना जेव्हा शिक्षका द्वारे दिलेले सामान्य निर्देश त्यांच्या भाषेत दिल्या जातात तेव्हा त्यांना आपलेपणा जाणवतो. आपल्या सोयीसाठी वर्गात शिकवितांना सामान्यतः वापरात येणारया वाक्याचा स्थानीय भाषेत भाषांतर केल्या जात आहे. या वाक्यांना काळजीपूर्वक वाचून भाषांतर शिका व त्यांचा वेळच्या वेळी उपयोग करा.

क्र	मराठी विधाने	हिन्दी में कथन
1	आज आम्ही! ––––––––शिकणार.	आज हम ....सीखेंगे।
2	सर्वजाणून घेण्यासाठी तैयार आहात ना?	सभी सीखने को तैयार हैं ना ?
3	सर्वांनी आप–आपली पुस्तके उघडा.	सभी अपनी पुस्तके खोल लो।
4	रमा पुढचा परिच्छेद वाच.	रमा अगला पैराग्राफ पढ़ो।
5	चला सगळे उभे रहा.	चलो सब खड़े हो जाओ।

6	सगळे बसा.	सभी बैठ जाओ।
7	जोरात (मोठयाने) वाचा.	जोर से पढ़ो।
8	आजिबात आवाज करू नका शांत राहा.	बिलकुल हल्ला मत करो । शांत रहो।
9	आपण सर्व मिळून एक गाने गाऊ.	हम सब मिलकर एक गाना गयेंगे।
10	प्रत्येक जण कृति ने गा.	सब लोग एक्शन के साथ गाना गाओ।
11	प्रत्येकाने रांगेत जा.	सभी लाइन से आगे बढ़ो।
12	आपल्या सभोवताल स्वच्छता ठेवा.	अपने आसपास सफाई रखो।
13	सगळयांना बरोबर समजल ना.	ठीक से समझ गए ना ?
14	एकमेका कडून एकत्र शिका.	आपस में मिलकर एक दूसरे से सीखो।
15	हे सर्व घरून करून आणा.	ये सब घर से करके लाना।
16	आपल्या पालकांना घेवून या.	अपने माता–पिता को लेकर आना।
17	सर्व दररोज नियमित शाळेत येतील.	सभी रोज नियमित शाला आएँगे।
18	––––शाळेत का नाही आला?	....................शाला क्यो नहीं आया?
19	आता आपसात बोलु नका.	अभी आपस में बात मत करो।
20	जेवायला चला.	खाना खाने चलो।
21	खूप पाणी प्या.	खुब पानी पियो।
22	चला सुट्टी झाली. घरी जा.	चलो छुट्टी हो गयी। घर जाओ।
23	बसा	बैठ जाओ।
24	उभे रहा	खड़े हो जाओ।

25	पुस्तक उघडा.	पुस्तक खोलो
26	शांत रहा.	चुप रहो।
27	प्रार्थने करिता रांगेत उभे रहा.	प्रार्थना के लिए कतार से खड़े हो जाओ।
28	रांगेत बसा.	कतार में बैठो
29	काल कसा नव्हता आलास?	कल कैसे नहीं आये थे ?
30	गृहपाठ करून आणलायस्?	गृहकार्य करके लाये हो ?
31	आज आपण कविता पाठ करू.	आज हम कविता पढ़ेंगे।
32	काय खाऊन आले आहात?	क्या खाकर आए हो ?
33	आज तुम्हाला कसे वाटत आहे?	आज तुमको कैसा लग रहा है ?
34	आज तुमचा मूड कसा आहे?	आज तुम्हारा मूड कैसा है ?
35	माझा धडा कसा होता?	मेरा पाठ कैसा लगा ?
36	आज तुम्हाला काय शिकायचे आहे?	आज क्या पढ़ना चाहते हो ?
37	या प्रश्नाचे उत्तर कोण देईल?	कौन इस सवाल का जवाब देगा ?
38	आज शाळेत येतानां काय–काय बघितले?	आज स्कूल आते समय क्या–क्या देखा ?
39	नख दाखवाः	नाखून दिखाइए।
40	आज कोणाचा वाढदिवस आहे?	आज किसका जन्मदिन है ?
41	हात धूवून जेवण(भोजन) करा.	हाथ धोकर भोजन करिये ।
42	चप्पला रांगेत ठेवा.	चप्पल को कतार में जमाओ।

43	काल कुठे गेला होतास?	कल कहाँ गए थे ?
44	इतके दिवस कुठे गेला होतास?	इतने दिन कहाँ गए थे ?
45	कालच्या धडयाचे वाचन करून आले आहात?	कल के पाठ को पढ़कर आये हों ?
46	नीटनेटके रहा.	साफ सुथरे रहो।
47	भांडण करू नका.	लड़ाई झगड़ा मत करो ।
48	तेल भांग करून या.	तेल कंघी करके आओ।
49	रोज आंघोळ करून या.	रोज नहाकर आओ।
50	चला कथा ऐका.	चलो कहानी सुनेंगे।
51	चला गाणे गाऊ या.	चलो गीत गाएंगे।
52	आपण कोणते चित्र बनवाल?	कौन सा चित्र बनाएँगे ?
53	घंटी वाजवा.	घंटी बजाओ।
54	सहलीला जाऊ	पिकनिक पर जाएंगे।
55	घरी अभ्यास करा.	घर पर पढ़ाई करो।
56	आज कोणता दिवस आहे?	आज कौन सा दिन है ?
57	खूप छान.	बहुत अच्छे ।
58	आज खूप सुंदर दिसत आहे.	आज बहुत सुन्दर लग रहे हो।
59	शाबास, खूप छान.	शाबाश, बहुत बढ़िया।
60	तुझे लिखाण खूप चांगले आहे.	तुम्हारी लिखावट अच्छी है।
61	आज तू खूप छान कविता म्हटली.	आज तुमने बहुत अच्छी कविता कही।

62	आज तुला काय झाले आहे.	आज तुमको क्या हो गया ?
63	रडू नकोस.	रोना नहीं है।
64	तू इतका दुःखी का आहेस?	तुम इतने उदास क्यों हो ?
65	चला झाडे लावूया.	चलो पेड़ लगाये।
66	टाळया वाजवा.	ताली बजाओ।
67	चला शाळा स्वच्छ करूया.	चलो स्कूल की सफाई करते है।
68	आज सामान्य ज्ञानाचा धडा वाचू या.	आज सामान्य ज्ञान का पाठ पढ़ेंगे।
69	आता हिंदीचे पुस्तक उघडा.	अब हिंदी का किताब खोलो।
70	आता पूढचा तास कशाचा आहे?	अभी कौन सा पिरयड है ?
71	चला सुट्टी झाली.	चलो छुट्टी हुई।

पालकांशी चर्चा

पालकाना ही पुष्कळदा आपल्या विषयी जाणून घेण्याची उस्तुकता व काही विचारण्याची इच्छा असते. तेव्हा जर पालकांचा विश्वास जिंकण्यासाठी आपण काही वाक्ये स्थानिक भाषा वापरून त्याच्यांशी संवाद साधला तर ते आपले बोलणे–नीट ऐकतील व समजतील स्थानीय भाषेचा वापर करून चर्चा करणे आवश्यक आहे.

क्र	मराठी विधाने	
1	तुम्हाला नमस्कार.	आपको नमस्कार ।
2	तुम्हाला किती मुलं आहेत?	आपके कितने बच्चें है ?

3	सगळे शाळेत शिकतात काय?	क्या सभी स्कूल में पढ़ते है ?
4	तुमची मुले कोणत्या वर्गात शिकतात?	आपके बच्चे कौन सी कक्षा में पढ़ते है ?
5	तुमच्या मुलांचे नाव काय आहे.	आपके बच्चे का नाम क्या है ?
6	तुमचा मुलगा/मुलगी दररोज शाळेत येतात?	आपका बच्चा/बच्ची रोज स्कूल आती है।
7	तुमच्या मुलांना नियमित शाळेत पाठवा.	अपने बच्चों को रोज नियमित स्कूल भेजें।
8	तुमचे मूल बरयाच दिवसां पासून शाळेत येत नाही कारण काय आहे?	आपका बच्चा बहुत दिनों से स्कूल नहीं आ रहा है क्या कारण है ?
9	तुमचा मुलगा दररोज शाळेत येतो.	आपका बच्चा रोज स्कूल आाता है ।
10	घरी शिकणारया मुलांकडे लक्ष दया.	बच्चों को घर में पढ़ाई पर ध्यान दो।
11	मुलांना स्वच्छ आणि नीटनेटके पाठवा.	बच्चों को साफ–सुथरा भेजो।
12	मुलांना दररोज त्यांच्या अभ्यासा बद्धल विचारा.	रोज घर में बच्चों से पढ़ाई के बारे में पूछें।
13	मुलांना सकाळी आणि संध्याकाळी वाचायला सांगा.	सुबह और शाम बच्चों को पढ़ने को कहें।
14	मुलांच्या वहया पुस्तक बघा.	बच्चों की कापी पुस्तक देखे।
15	मुलांच्या आरोग्याकडे लक्ष दया.	बच्चों के स्वास्थ्य पर ध्यान देवें।
16	संध्याकाळी मुलांबरोबर खेळा.	शाम को बच्चों के साथ खेलें।
17	मुलांनाही घरी काम करायला लावा.	बच्चों को घर पर काम भी करवाएं।
18	मुलांच्या वहया पुस्तकांना पृष्ठे (कवर) लावा.	बच्चों के पुस्तक कापी में जिल्द लगवाएं।
19	घरात मुलांना विनाकारण रागाऊ नका.	बच्चों को घर पर अनावश्यक नहीं डांटे।
20	मुलांचे वेळोवेळी कौतुक करा.	बच्चों को समय समय पर तारीफ करें।

वर्ग आणि सभोवताल आठळणारया वस्तू

शिक्षकांच्या मदती करिता सभोवताल दिसणारया काही वस्तुचीं नावे व शब्द इथे प्रदान केले जात आहेत. जे सामान्यतः बोलतानां वापरले जातात.

क्र	मराठी		क्र	मराठी	
1	दार	दरवाजा	15	नळ	नल
2	कपाट	अलमारी	16	सूचना फलक	नोटिस–बोर्ड
3	खुर्ची	कुर्सी	17	भांडी	बर्तन
4	सतरंजी	दरी	18	पेला	गिलास
5	फळा	श्यामपट	19	विहिर	कुआं
6	डस्टर	डस्टर	20	घंटा	घंटा
7	फरशी	फर्श	21	नोंदवही	रजिस्टर
8	मैदान	मैदान	22	खिडकी	खिड़की
9	बाउंड्रीवाल (कुंपण)	बाउंड्री–वाल	23	दार	गेट
10	स्वयंपाक खोली	किचन शेड	24	टेबल	टेबल
11	वर्ग	कक्षा	25	चटई / टाटपट्टी	टाटपट्टी
12	पुस्तके	पुस्तकें	26	चाक	चाक
13	वहया	कापी	27	कपडा	कपड़ा

14	पंखा	पंखा	28	भिंत	दीवार
29	शौचालय	शौचालय	36	मध्यान्ह भोजन	मध्यान्ह भोजन
30	पिण्याचे पाणी	पेयजल	37	चूल	चूल्हा
31	भंडारकक्ष/स्टोर रूम	भंडार कक्ष	38	ताट	थाली
32	वरांडा	बरामदा	39	हात पंप	हैण्डपंप
33	पुस्तकालय	पुस्तकालय	40	पोस्टर्स	पोस्टर्स
34	लेखणी/पेन	पेन	41	माठ	मटका
35	बगीचा/उद्यान	बग़ीचा	42	उपस्थिती घेणे	उपस्थिति लेना

संबंध

	मराठी			**मराठी**	
1	आई	माता	12	वडिल	पिता
2	भाऊ	भाई	13	बहिण	बहन
3	मोठा भाऊ	बड़ा भाई	14	मोठी बहिण	बड़ी बहन
4	लहान भाऊ	छोटा भाई	15	छोटी बहिण	छोटी बहन
5	वडिलांचे वडिल आजोबा	दादा	16	वडिलांची आई	दादी
6	आइचे वडिल आजोबा	नाना	17	आईची आई	नानी
7	मामा	मामा	18	मामी	मामी

8	नातू	पोता	19	नातीन	पोती
9	काका	चाचा	20	काकू	चाची
10	वहिनी	भाभी	21	मित्र	दोस्त
11	बहिणीचा नवरा	जीजा	22	मावशी	मौसी

शरीराचे अवयव वत्यांची नावे.

	मराठी			मराठी	
1	शरीर	शरीर	11	डोक	सर
2	कपाळ	माथा	12	डोळे	आँख
3	नाक	नाक	13	कान	कान
4	जीभ	जीभ	14	दाँत	दाँत
5	तोंड	मुंह	15	गाल	गाल
6	गळा	गला	16	पाठ	पीठ
7	पोट	पेट	17	छाती	छाती
8	हाथ	हाथ	18	पाय	पैर
9	बोट	उँगली	19	नख	नाखून
10	हाड़	हड्डी	20	रक्त	खून

रंग

	मराठी			मराठी	
1	लाल	लाल	4	हिरवा	हरा
2	नीळा	नीला	4	पिवळा	पीला
3	काळा	काला	5	पांढरा	सफ़ेद

धान्य

	मराठी			मराठी	
1	धान	धान	10	गहूँ	गेहूं
2	तांदूळ	चावल	11	तुर	अरहर
3	उडिद	उड़द	12	मूंग	मूंग
4	सोयाबीन	सोयाबीन	13	सूर्यमूखी	सूर्यमुखी
5	चणा	चना	14	मोहरी	सरसों
6	मक्का	मक्का	15	शेंगदाणे	मूंगफली
7	ज्वारी	ज्वार	16	बाजरी	बाजरा
8	महोळ	महुआ	17	कोदो	कोदी
9	कुटकी	कुटकी	18	संवा	संवा

फळ

	मराठी			मराठी	
1	आंबा	आम	6	टरबूज	तरबूज

2	पेरू	अमरूद	7	संत्र	संतरा
3	सेब	सेव	8	बोर	बेर
4	अनार	अनार	9	आवळा	आंवला
5	केळ	केला	10	जांभूळ	जामुन

भाज्या

	मराठी			**मराठी**	
1	बटाटा	आलू	10	काकडी	खीरा
2	कोबी	गोभी	11	वालाच्या शेंगा	सेमी
3	वांगी	बैंगन / भाटा	12	काटे कोहळ	रखिया
4	काकडी	ककड़ी	13	कांदे	प्याज
5	दूधी भोपळा	लौकी	14	आलं	अदरक
6	कोहळ	कुम्हड़ा	15	मिर्ची	मिर्ची
7	टमाटर	टमाटर	16	कोथींबिर	धनिया
8	भेंडी	भिन्डी	17	लसून	लहसुन
9	मूळा	मूली			

झाडांची नावे

	मराठी			मराठी	

1	कडूनिंब	नीम	8	पिंपळ	पीपल
2	फणस	कटहल	9	वड	बरगद
3	आंबा	आम	10	चिंच	इमली
4	सालवृक्ष	साल	11	सीसम	सीसम
5	बेलाचे झाड	बेल	12	जांभूळ	जामुन
6	चिरंजी	चिरौंजी	13	महोळ	महुआ
7	बाभूळ	बबूल	14	सागवान	सागौन

क्रिया

	मराठी			**मराठी**	
1	वाचन	पढ़ना	10	लिहिणे	लिखना
2	बोलणे	बोलना	11	ऐकणे	सुनना
3	हसणे	हंसना	12	रडणे	रोना
4	झोपणे	सोना	13	जागणे	जागना
5	चालणे	चलना	14	बसणे	बैठना
6	खाणे	खाना	15	पिणे	पीना
7	कूदणे	कूदना	16	झाडावर चढणे	पेड़ पर चढ़ना
8	पोहणे	तैरना	17	गाणे	गाना गाना
9	धावणे	दौड़ना	18	पकडणे	पकड़ना

जनावरांची नावे

	मराठी			मराठी	
1	सिंह	शेर	11	अस्वल	भालू
2	हत्ती	हाथी	12	हरिण	हिरण
3	डूक्कर	सूअर	13	कुत्रा	कुत्ता
4	गाय	गाय	14	बैल	बैल
5	म्हैस	भैंस	15	बकरी	बकरी
6	माकड	बंदर	16	कोल्हा	लोमड़ी
7	कोंबडी	मुर्गी	17	ससा	खरगोश
8	पोपट	तोता	18	मैना	मैना
9	कावळा	कौआ	19	चिमणी	गौरैय्या
10	मोर	मोर			

जीव –जन्तु

	मराठी			मराठी	
1	साप	सांप	8	अजगर	अजगर
2	बेडूक	मेंढक	9	कोळी	मकड़ी
3	मासोळी	मछली	10	सरडा	गिरगिट
4	मूंगी	चींटी	11	मधमाशी	मधुमक्खी
5	उधई	दीमक	12	ढेकुण	खटमल

6	फुलपाखरू	तितली	13	गवंडी	टिड्डा
7	माशी	मक्खी	14	डास	मच्छर

घरगुती वस्तू

	मराठी			मराठी	
1	पेटी	सन्दूक	10	चटई	चटाई
2	आंथरूण	बिस्तर	11	खाट	चारपाई
3	सोफा	सोफा	12	पाट	पीढ़ा
4	तवा	तवा	13	कढई	कढ़ाई
5	ताटली	प्लेट	14	पेला	गिलास
6	बादली	बाल्टी	15	तांब्या	लोटा
7	विळी	हंसिया	16	विळा	टंगिया
8	झाडणी	झाड़ू	17	सूप	सूपा
9	अंगपूसण्याचे उपरणे	तौलिया	18	पिशवी	झोला

अलंकारांची नावे

	मराठी			मराठी	
1	हार	हार	7	माळा	माला

2	बांगडया	चूड़ी	8	नाकातील वेसण	फुल्ली
3	कड़े	कंगन	9	कर्णफूल	कर्णफूल
4	आंगठी	अंगूठी	10	पैंजण	पायल
5	जोडवे	बिछिया	11	कडा	कड़ा
6	कंबरपट्टा	करधन			

वाद्‌य यंत्र

	मराठी			मराठी	
1	घंटा	घंटा	4	तबला	तबला
2	ढोलक / मृदंग	ढोलक	5	टाळ	मंजीरा
3	बांसरी	बांसुरी	6	नगाडा	नगाड़ा

विशेषण

	मराठी			मराठी	
1	मोठा	बड़ा	7	लहान / छोटा	छोटा

2	ऊंच	ऊँचा	8	ठेंगणा	बौना
3	दूर	दूर	9	जवळ	पास
4	गोरा	गोरा	10	काळा	काला
5	मोटा / जाड	मोटा	11	पातळ	पतला
6	हळू	धीरे	12	वेगवान	तेज